

Uvod u studije bezbednosti

Priredio Pol D. Vilijams

Preveli s engleskog

Branimir Gligorić (II, III, IV deo i Zaključak)

Danica Cvetković (Uvod i I deo)

Sadržaj

Predgovor urednika edicije	17
Okviri, grafički prikazi i tabele	23
Saradnici	27
Zahvalnost	31
Skraćenice	33

STUDIJE BEZBEDNOSTI

1. UVOD	39
Pol D. Vilijams	
Šta su studije bezbednosti – kratak pregled	40
Definisanje polja istraživanja: četiri osnovna pitanja	44
Šta je bezbednost	44
Čija bezbednost	46
Šta se može shvatiti kao bezbednosno pitanje	47
Kako se bezbednost može postići	49
Kako čitati ovu knjigu	50

Prvi deo

TEORIJSKI PRISTUPI

2. REALIZAM	55
Kolin Elman	
Uvod	55
Klasični realizam	57
Neorealizam: Volcova <i>teorija međunarodne politike</i>	58
Defanzivni strukturalni realizam	61
Ofanzivni strukturalni realizam	64
Realizam uspona i pada	66

Neoklasični realizam	68
Zaključak	69
3. LIBERALIZAM	72
Kornelija Navari	
Uvod	72
Tradicionalni ili kantovski liberalizam	73
<i>Mirna trgovina</i>	75
Teza o demokratskom miru	80
Neoliberalni institucionalizam	83
Zaključak	88
4. TEORIJA IGARA	90
Frenk C. Zagare	
Uvod	91
Osnovni pojmovi	92
Strategijski oblik igre i Nešove ravnoteže	93
Ekstenzivni oblik igara, povratna zaključivanja i savršene ravnoteže podigre	98
Primena teorije igara u studijama bezbednosti	101
Zaključak	105
5. KONSTRUKTIVIZAM	107
Met Makdonald	
Uvod: konstruktivizam i bezbednost	107
Konstruktivizam: glavna načela i zajedničke pretpostavke	108
Bezbednost kao društvena konstrukcija: identitet i norme	109
Pregovaranje i sporenje	113
Činioci, strukture i promena	115
Kopenhaška škola	117
Zaključak	122
6. STUDIJE MIRA	124
Piter Loler	
Uvod: šta su studije mira	125
Studije mira: kratka istorija	127

Istraživanje mira kao nauka	128
Od istraživanja mira do studija mira	131
Ključni pojmovi	133
Pozitivan i negativan mir	134
Strukturno nasilje	136
Kulturno nasilje	138
Budućnost studija mira	140
7. KRITIČKA TEORIJA	143
Pinar Bilgin	
Uvod: potreba za kritičkim stanovištem	143
Preispitivanje bezbednosti	145
Kritička teorija	147
Teorija i praksa	152
Velška škola kritičkih studija bezbednosti	154
Emancipacija	157
Zaključak	159
8. FEMINISTIČKA STANOVIŠTA	161
Sandra Vitvort	
Uvod	161
Feministički pristupi u međunarodnoj bezbednosti	163
Žene, rod i bezbednost: uticaji oružanih sukoba	166
Žene, rod i bezbednost: delovanje i aktivizam	170
Žene, rod i bezbednost: govor i ratovanje	171
Zaključci	174
9. MEĐUNARODNA POLITIČKA SOCIOLOGIJA	176
Didije Bigo	
Uvod	176
Studije bezbednosti u oblasti međunarodnih odnosa:	
postavljanje i uklanjanje granica značenja bezbednosti	178
Od sektora bezbednosti do (de)sekuritizacije,	
konstruktivistički stav	185
Da li je (de)sekuritizacija samo govorni čin ozakonjenja izuzetka:	
uloga rutine i tehnologije	189
Zaključak	191

Drugi deo KLJUČNI KONCEPTI

10. NEIZVESNOST	195
Ken But i Nikolas Dž. Viler	
Uvod	195
Kuća neizvesnosti	196
Suštinska dilema	199
Tri logike	202
Dilema o bezbednosti u XXI veku	206
Ka novom programu studija bezbednosti	211
11. RAT	215
Pol D. Vilijams	
Uvod	215
Tri filozofije rata	216
Tendencije u oružanim sukobima od 1945.	220
Ko se bori – ko umire	226
Da li se menja priroda ratovanja	228
Ideja o totalnom ratu	228
Rasprava o „novim ratovima“	230
Savremeno zapadno stanovište o ratu	233
Zaključak	235
12. TERORIZAM	237
Pol Rodžers	
Uvod	237
Terorizam u perspektivi	238
Definicije	239
Državni i subdržavni teror	240
Odgovori na terorizam	242
Odgovor na 11. septembar i rat protiv terora	245
Tendencije u terorizmu	250
Terorizam i ustanak	250
Internacionalizam	250
Samoubilački terorizam	250

Brzina učenja	251
Razvoj medija	251
Ekonomsko targetiranje	251
Masovne žrtve napada i oružje za masovno uništenje	251
Zaključak	252
13. GENOCID I MASOVNO UBIJANJE	253
Adam Džouns	
Uvod	253
Genocid: ključni primeri	257
Izazovi intervencije	260
Zaključak: put napred – i nazad	265
14. ETNIČKI SUKOB	271
Stjuart Dž. Kaufman	
Uvod	272
Šta je etnički sukob	273
Osvrt na etničke sukobe	276
Uzroci nasilnog etničkog sukoba	278
Sudan	281
Jugoslavija	282
Međunarodne dimenzije bezbednosti etničkih sukoba	284
Rešenje etničkih građanskih ratova	288
15. PRISILA	291
Lorens Fridman i Srinat Ragavan	
Uvod	291
Strategija	292
Odvraćanje i iznuđivanje	293
Planiranje prisilnih strategija	294
Kazna i odbijanje	295
Vrste troškova	297
Mnogostruka publika	301
Reputacije	302
Dugotrajni uticaj	303
Zaključak	303

16. LJUDSKA BEZBEDNOST	305
Fen Osler Hampson	
Uvod	305
Šta obuhvata pojam ljudske bezbednosti	306
Uspostavljanje granica ljudske bezbednosti	309
Tekuće rasprave i nerešena pitanja	310
Procena opasnosti po ljudsku bezbednost	316
Upravljanje i ljudska bezbednost	318
Ka teoriji ljudske bezbednosti	320
Zaključak	321
17. SIROMAŠTVO	324
Kerolajn Tomas	
Uvod	324
Da li je siromaštvo prikladno za studije bezbednosti	326
Čije siromaštvo – čija bezbednost. Postavljanje ljudskih bića u središte našeg interesovanja	327
Šta znamo o jezgru siromaštvo–bezbednost	330
Šta znamo o sukobu siromaštvo–nasilje	335
Posledica siromaštva na sukob	336
Posledica sukoba na siromaštvo	337
Diplomatski program o siromaštvu i bezbednosti	338
Zaključak	341
18. PROMENA ŽIVOTNE SREDINE	342
Sajmon Dalbi	
Uvod	342
Bezbednost životne sredine	343
Kaplanova „nastupajuća anarhija“	344
Životna sredina kao pretnja: nauka	346
Ekološka pretnja: političke opcije	348
Posle deset godina: klimatski scenario Pentagona	351
Ljudska bezbednost i globalna ekologija	354
19. ZDRAVLJE	358
Kolin Makinis	
Uvod	358

Zdravlje kao pitanje bezbednosti	361
Širenje zaraznih bolesti	363
HIV/sida kao bezbednosno pitanje	364
Bioterrorizam	367
Ne tako savršeno partnerstvo	370
Zaključak	372

Treći deo

UVOD

20. SAVEZI	377
Džon S. Dafild sa Sintijom Mičota i Sarom En Miler	
Uvod: čemu istraživanje saveza	377
Definicije: šta je savez	378
Objašnjenja opstanka i raspada saveza	381
Teorije o formiranju saveza	382
Institucionalizacija i socijalizacija saveza	385
Slučaj NATO posle hladnog rata	387
Zaleđe: poreklo i razvoj NATO tokom hladnog rata	388
Zagonetka trajnosti NATO posle hladnog rata	389
Objašnjenje trajnosti NATO	389
Zaključak: teorija o savezu i budućnost NATO	392
21. REGIONALNE INSTITUCIJE	395
Luiza Foset	
Uvod	395
Organizacija poglavlja	399
Beleška o terminima	399
Poreklo i razvoj institucija regionalne bezbednosti	400
Institucije regionalne bezbednosti i hladni rat	401
Regionalne bezbednosne institucije počev od završetka hladnog rata	405
Savremeni izazovi	409
Mirovne operacije	409
Bezbednosno okruženje posle 2001.	411
Procena razvoja regionalnih bezbednosnih institucija	413

22. UJEDINJENE NACIJE	417
Tomas G. Vajs i Danijela Zah Kalbaher	
Uvod	417
Savet bezbednosti	419
Sastav	419
Ovlašćenja	421
Proširenje zadataka Saveta bezbednosti	422
Hegemonija SAD	424
Sve veća uloga nedržavnih aktera	425
Generalna skupština	426
Sekretarijat	427
Drugi organi i akteri UN	430
Izazovi XXI veka	431
Promene prirode rata i odgovori UN	432
Terorizam	434
Razoružanje i neširenje nuklearnog oružja	435
Zaključak	436

Četvrti deo SAVREMENI IZAZOVI

23. MEĐUNARODNA TRGOVINA ORUŽJEM	441
Vilijam D. Harting	
Uvod	441
Tri kanala za transfer oružja	442
Procvat prodaje oružja: sedamdesetih i osamdesetih godina	445
Posthladnoratovska dinamika	448
Izvoz oružja posle 11. septembra	450
Trgovina malokalibarskim i lakim oružjem	450
Opasnosti od dvostruke upotrebe: mreža A. K. Kana	455
Izgleđi za ograničavanje	457
Zaključak	458
24. ŠIRENJE NUKLEARNOG ORUŽJA	460
Vaheguru Pal Sing Sidu	
Uvod	460

Tri upozorenja	462
Režim neširenja nuklearnog oružja	463
Tri izazova	463
Tri pristupa	471
Put napred	474
25. ANTITERORIZAM	477
Pol R. Pilar	
Uvod	477
Osnovni elementi	478
Odbrana	481
Uspešnost ofanzive	483
Nametanje zakona i vojna sila	486
Pitanja i izbori	489
26. VOJNE MERE PROTIV USTANIČKIH SNAGA	492
Džoana Sper	
Uvod: tekuće rasprave o vojnim merama protiv ustaničkih snaga	492
Određenje bojnog polja	496
Problem odgovora na ustanak	498
„Srca i umovi“	501
Uloga vojne sile u merama protiv ustanika	502
Učenje na terenu	505
U čemu je razlika ako se mere protiv ustanika sprovode u godinama kada mediji dominiraju	507
Sličnosti s izgradnjom mira posle sukoba	508
Zaključak	509
27. MIROVNE OPERACIJE	512
Majkl Pju	
Uvod	512
Jezik i značenje	514
Talasanje, opoziv, preporod	516
Reforme	519
Brahimijev izveštaj	519
Genoovi ciljevi	521

Ki Milovi planovi	522
Standardi	523
Hibridne operacije	524
Jaz javne bezbednosti	526
Zaključak: budući izgledi	526
28. ODGOVORNOST ZA ZAŠTITU	530
Aleks Dž. Belami	
Uvod	530
Suverenost i odgovornost: od Američke revolucije do izveštaja Međunarodne komisije	532
R2P	536
Odgovornost za sprečavanje	537
Odgovornost za reagovanje	538
Odgovornost za obnovu	542
Od Međunarodne komisije (ICISS) do svetskog samita	543
Pretvaranje ideja u akcije	545
Zaključak	547
29. PRIVATNA BEZBEDNOST	549
Debora D. Avant	
Uvod	549
Privatna bezbednost i kontrola sile	551
Transnacionalno tržište vojnih i bezbednosnih usluga	553
Poređenje postojećeg tržišta	558
Čemu postojeće tržište	561
Zaključak	563
30. TRANSNACIONALNI ORGANIZOVANI KRIMINAL	567
Džon T. Pikareli	
Uvod	567
Transnacionalne kriminalne organizacije	568
Zabranjena politička ekonomija	571
Velika trojka: droga, čovek i oružje	571
Rasprostranjeni svet kriminala	574
Pranje novca i korupcija	576
Tamna strana globalizacije	577
Transnacionalni kriminal kao bezbednosno pitanje	578

Međunarodna bezbednost	578
Nacionalna bezbednost	579
Ljudska bezbednost	580
Odgovori na transnacionalni kriminal	581
31. KRETANJE STANOVNIŠTVA	584
Sita Bali	
Uvod	584
Kretanje stanovništva kao pitanje bezbednosti	587
Kategorizacija kretanja stanovništva	588
Kretanje stanovništva i nasilni sukob	591
Kretanje stanovništva i spoljna politika	593
Kretanje stanovništva i unutrašnja bezbednost	595
Zaključak	599
32. ENERGETSKA BEZBEDNOST	602
Majkl T. Kler	
Uvod	602
Razumevanje energetske bezbednosti	603
Zašto sada	608
Nagoveštaji manjkavosti globalnih zaliha nafte	609
Promena centra gravitacije svetske proizvodnje nafte	611
Naftna postrojenja kao meta napada	613
Ukazivanje na energetske (ne)bezbednost	614

ZAKLJUČAK

33. KAKVA JE BUDUĆNOST STUDIJA BEZBEDNOSTI	619
Stjuart Kroft	
Uvod: kontekst i obim	619
Određivanje mesta studija bezbednosti	620
Budućí pravci u potpolju	623
Budućí pravci u poddisciplini	628
Studije bezbednosti, porodne granice i borba za koherentnost	632
Literatura	635
Indeks	681

Predgovor urednika edicije

Savremeni svet se sve brže menja. Zbog toga je sve teže steći uvid u stanje sveta. Međutim, još je teže predviđati buduće događaje, a vrednost jedne nauke je veća ukoliko je veća njena prediktivna moć. To današnje nauke, a naročito društvene, stavlja pred velike izazove. Nova složena stvarnost, koja se odlikuje novim društvenim pojavama i odnosima, nosi sobom i novo diferenciranje nauka. Tako su nastale i nauke bezbednosti.¹

Kao i kod većine novonastalih nauka, tako je i kod nauka bezbednosti teško reći koji je tačno njihov predmet. One predstavljaju specifičnu kombinaciju znanja i metoda koje pripadaju već, manje ili više, etabliranim naukama, od etike, prava, sociologije i psihologije, zatim, kibernetike, teorije verovatnoće i rizika, do biologije, hemije, ekologije itd. Ne treba posebno naglašavati da tu spadaju i tradicionalne tzv. „policijske“ i „vojne nauke“, poput kriminalistike ili strategije i taktike. Nauke o bezbednosti, zavisno od konkretnih pitanja kojima se bave, kombinuju uvide iz pomenutih nauka kako bi pribavile znanja o aktuelnom stanju bezbednosti i pokušale da predvide stanje bezbednosti u budućnosti. U tu svrhu one razvijaju složene pojmovne aparate i metodologiju koji bi trebalo da obezbede što pouzdanije znanje – pre svega o indikatorima i faktorima bezbednosti.

Imajući u vidu raznovrsnost vrsta i oblika bezbednosti, već od samog početka aktuelne opsednutosti bezbednošću (koreni u „hladnom ratu“, ekspanzija od „11. septembra“) postoji težnja da se sistematizuju načini tumačenja bezbednosnih fenomena, odnosno da se izgradi celovit disciplinarni

---

1 Mi smo ovde upotrebili u plural, *nauke bezbednosti*, čime se naglašava njihova predmetna razuđenost: od unutrašnje bezbednosti države, stabilnosti pravnog poretka, borbe protiv kriminala, terorizma, siromaštva..., preko spoljašnje bezbednosti države, geopolitike i međunarodnih odnosa, sve do bezbednosti prirodnih resursa i drugih. Vidi Vladimir N. Cvetković, „Oblikovanje i smisao nauka bezbednosti“, u: *Rizik, moć, zaštita*, Službeni glasnik i Fakultet bezbednosti, Beograd 2010.

okvir bezbednosti – sa svojim poddisciplinama, teorijama, pristupima, školama itd. Kao i u davno oblikovanim područjima, poput prava ili filozofije, i ovde postoji snažno izražena volja za kodifikacijom koja bi „jednom zauvek“ pokazala ko je legitiman, a ko uljez u proučavanju bezbednosti. Nažalost, ili možda srećom, složena struktura moderne stvarnosti unapred dezavuiše takve težnje za lažnom jasnoćom. Zato o bezbednosti, na već različitim nivoima refleksije, podjednako opravdano mogu da raspravljaju teoretičari književnosti i vojni stručnjaci, filozofi i policajci, psiholozi i vatrogasci, politikolozi i ekolozi... U tom ukrštanju tematskih područja i profesija, nekada jalovom i zaludnom, ali češće plodotvornom, profilišu se konstrukti i percepcije pomoću koji se grade teorije i koncepti neophodni da se oblikuje zasebna zajednica raznorodnih istraživača. Iz njihovih analiza nastaju i posebne prakse preko kojih prepoznamo (ne)bezbednost.

Ova knjiga predstavlja jedan takav sistematski napor da se prikaže aktuelna stvarnost novoizborenog naučnog područja, kao i njegova porozna graničnost sa drugim društvenim konceptima ili disciplinama. Samim tim, jasno je da ovaj „udžbenik“ nema, niti može imati status gotovog znanja ili spremljenog kalupa za ispravno tumačenje i kreiranje „bezbednosne“ stvarnosti.

*

Tekstovi koji su ovde u najvećem broju slučajeva znalački odabrani i organizovani principijelno ukazuju na probleme i metode bezbednosnih analiza, pri čemu ponekad nije moguće zanemariti (premda se lako može prevideti) i njihova određena ideološka usmerenost, čak i ostrašćenost, posebno u osetljivim temama koje podrazumevaju etička merila i angažman. Kada je reč o odnosu šire publike i nauka, onda treba istaći činjenicu da su sve nauke sa kojima je bio povezan interes određenih društvenih grupa, ili čija su znanja ugrožavala taj interes, često bivale instrumentalizovane i „prilagođavane“ tim interesima. Kada je, na primer, bilo potrebno da se ide u krstaški rat čak je i teologija prerađivana tako da i božiji izaslanici na zemlji mogu praštati grehove. Savremeni religijski fanatizam sigurno krši osnovne norme religije u čije ime zagovara nasilje. Religiozne vođe država ne mogu narediti kampanje bombardovanja a da ne prekrše božju zapovest „ne ubij“. Ne treba posebno pominjati manipulacije psihologijom, psihijatrijom ili istorijskom naukom.

Nauke o bezbednosti su, međutim, po prirodi stvari, mnogo više od gorepomenutih nauka, povezane sa interesima. Najmoćnije političke organizacije i

tela autorizovani su da kvalifikuju događaje u svetu i donose odluke o reakcijama na te događaje. Pošto su najuticajnije institucije koje se bave studijama bezbednosti na razne načine povezane sa državnim administracijama, nije teško proceniti da njihova „nauka“ vrlo često služi tome da potkrepi kvalifikacije pojedinih događaja, kao i da „naukom“ pokuša da opravda odluke političkih vođa. Karakteristični primeri manipulacije su kvalifikacije i reakcije na tzv. „prekomernu upotrebu sile“, „terorizam“, „masovno kršenje ljudskih prava“ i slično. Navodno neizbežne oružane reakcije na tako kvalifikovana stanja ili događaje često su samoprotivrečne: reakcije na prekomernu upotrebu sile najčešće se odlikuju višestruko većom upotrebom sile, reakcije na terorizam nesrazmerno nadmašuju nasilje koje je posledica samog terorizma, a reakcije na „masovno kršenje ljudskih prava“ često su takve da u mnogo većoj meri krše ljudska prava.

Ne treba posebno obrazlagati činjenicu da su reakcije na masovno kršenje ljudskih prava, obično imenovane kao „humanitarne intervencije“, sasvim podređene konkretnim političkim interesima. Sistematsko kršenje ljudskih prava, kakvo je ono, na primer, u Saudijskoj Arabiji, ne može se porediti sa stepenom kršenja ljudskih prava u Srbiji devedesetih godina prošlog veka. Ipak, armije bezbednosnih eksperata trudile su se da obrazlože i opravdaju potrebu za agresijom na Srbiju, dok ih se, u skladu sa interesima svojih zemalja, ljudska prava u Saudijskoj Arabiji uopšte nisu ticala.

Kritički istraživači bezbednosnih pitanja naročito se moraju čuvati perfidnih tehnika propagandnog „spinovanja“, kojim se pojave, koje se na uobičajen način mogu jasno reći, opisuju jezikom koji je javnom mnjenju prihvatljiviji. Ako se toga moraju čuvati obrazovani eksperti, šta tek reći za ostalu publiku. Primera radi, velike sile i danas pribegavaju agresiji, ali se njihova vojna ministarstva više ne zovu ministarstvima rata, nego ministarstvima odbrane. Ono što se nekada zvalo klasičnom vojnom agresijom, danas se naziva, recimo, kampanjom bombardovanja. Tako se u konkretnim „studijama slučaja“ proterivanje Srba iz Hrvatske (Krajina) 1995. opisuje kao njihovo „napuštanje“ teritorije. Da nije reč o nekom prostom odlasku, da tako kažemo, iznebuha, dovoljno je navesti činjenicu da su skoro svi koji nisu „otišli“ ubijeni. Običnoj publici nije uvek lako razaznati ne baš suptilne sofizme, poput tvrdnje visokog američkog diplomate s kraja devedesetih godina prošlog veka da na Kosovu ima terorističkih akata, ali da nema terorizma – kao da je terorizam nešto što se nalazi negde s onu stranu pojedinačnih terorističkih akata. Ako ima terorističkih akata ima i terorizma, ako nema

terorističkih akata, onda nema ni terorizma. Oduzelo bi nam previše prostora da navedemo brojne druge karakteristične primere spinovanja.

Polazeći od interesa šire čitalačke publike, mi smo u ovom izdanju, na mestima na kojima se odjeci nekih drastičnijih spinovanja pojavljuju umiveni u akademsko štivo, na to posebno upozorili, trudeći se da čitaoce zaštitimo od autoriteta naučnog konteksta u kojem se knjiga izdaje, te da u njima probudimo, za bezbednosnu nauku, urgentnu potrebu za opreznim čitanjem i kritičkim preispitivanjem činjenica i argumenata koje navode „eksperti“. Naime, u nekim tekstovima, koji se bave opštijim bezbednosnim pitanjima, često se, u vidu primera, krijumčare, najblaže rečeno, frizirane činjenice i neodgovarajuće kvalifikacije, pri čemu je, po svemu sudeći, cilj da se one, jer nisu glavni predmet izlaganja, usput spontano „progutaju“ kao opšta mesta. Našim intervencijama u fusnotama, razume se, nije narušeno autorstvo onoga ko je tekst napisao – samo se upozorava na to da tekst treba opreznije čitati. Oni koji se upuštaju u bavljenje naukom o bezbednosti i inače moraju biti oprezni u pogledu deskripcija i kvalifikacija bezbednosnih pojava i događaja. Prividno neutralne deskripcije vrlo često su opterećene tendencioznim kvalifikacijama koje mogu ozbiljno zamutiti ili iskriviti sliku događaja.² Ipak, treba istaći da domaća akademska i šira intelektualna javnost objavljivanjem ove knjige stiže uvid u jedan reprezentativan pregled

-
- 2 Zahvaljujući, između ostalog, i vremenskoj koincidenciji sa razvojem discipline, kao čest primer za kojim posežu analitičari bezbednosti, navodi se proces raspadanja/rasturanja Jugoslavije, odnosno građanskih ratova koji su se na tom prostoru vodili devedesetih godina prošlog veka. Percipirani kroz specifične (geo)političke interese „velikih aktera“ u tim ratovima, gotovo uvek na osnovu medijskog spinovanja i uz oslanjanje na istovrsno „kvalitetnu“ *ad hoc* „naučnu literaturu“, oružani sukobi u bivšoj Jugoslaviji danas služe kao pogodna ilustracija prilikom rasprava o „humanitarnoj intervenciji“ ili „odgovornosti za zaštitu“. Tom prilikom obično postaju idealan argumentativni poligon za apologetsko pravdanje oružane akcije preduzete od strane „međunarodne zajednice“, tj. NATO. Nemušte konstatacije poput „genocidna dinamika“, začuđujuća tvrdnja o „očevidnom povratku genocida u srce Evrope“ koja se kasnije spušta oktavu niže („najgori masakr“), sa sve podrazumevajućom (pa time i implicite etički prihvatljivom) oružanom pobunom Albanaca na Kosovu „jer su brojniji“..., samo su neki od dobrih primera loše prakse olake upotrebe sekundarne literature, ideološkog moralisanja i racionalisanja zasebnih političkih interesa. Uprkos rečenoj argumentativnoj praksi, koja ostaje sporna i naučno (metodološki) i moralno (etički), mi smo se opredelili da takve primere ostavimo u originalnoj formi. Vodeći se svetinjom autorskih prava, ali i edukativnom praksom da je dobro imati uvid i u to kako nešto ne treba raditi, nismo narušavali izvorni tok pojedinih spornih tekstova, već smo se ograničili na povremene uredničke napomene.

oblasti, tj. tema, teorija, koncepta i sadržaja kojima se bave savremene nauke/studije bezbednosti. Sličan profil, samo sa manjom ambicijom celovitog pregleda, imala je i prethodna knjiga iz naše edicije *Rizik, moć, zaštita – Uvođenje u nauke bezbednosti*. Na taj način smo zaokružili onaj čisto propedeutički karakter naše Biblioteke, što nam obezbeđuje dalji uređivački rad na objavljivanju zasebnih studija iz sada već epistemološki utemeljenih tematskih područja.